

Антиавторитарно родителско възпитание

Родителското възпитание толкова често се основава на авторитаризма, че много хора не могат дори да си представят как би изглеждало неавторитарното родителско възпитание. Важно е да се изтъкне какъв ефект би имало изгубването на суеверието, наречено „авторитет“, върху родителското възпитание. Това не означава, че родителите няма да налагат никакви ограничения за това, което биха могли да правят децата им, нито пък изключва родителския контрол върху децата против тяхната воля в много ситуации. Но ще има драстична промяна на манталитета както на родителите, так и на децата.

В днешно време ученето на децата кое е правилно и кое е неправилно и приучването им да се подчиняват, се смята от повечето хора за едно и също нещо. Обаче родителите могат да нареждат на децата да правят нещо нередно толкова лесно, колкото и да им наредят да направят нещо редно. Ако, например, родител нареди на детето си да открадне нещо от магазина, детето няма морално задължение да направи това и неподчинението би било абсолютно оправдано (макар и може би опасно). Разбира се, детето може и да не разбира, че кражбата е нещо нередно, ако родителите са му казали да краде.

От друга страна, родителят може да наложи на детето си необходимо, оправдано ограничение, което да не се хареса на детето и то да не смята, че е оправдано. И в двата случая детето е задължено да направи само онова, което смята за правилно. Алтернативата би била, че то има морално задължение да направи онова, което смята за нередно, което е невъзможно. И именно в това се състои разликата: авторитарният родител учи детето, че подчинението само по себе си и от само себе си е морална повеля,

независимо от нареждането (напр., „Защото съм твой баща и ти казвам да направиш това!“). Неавторитарният родител може също да наложи ограничения на детето, но той не изисква от детето да ги *хареса*, нито пък претендира, че тези ограничения са справедливи просто защото родителят ги налага. С други думи, неавторитарният родител може да види нуждата – понеже детето все още няма познания или разбиране, за да бъде достатъчно компетентно, за да прави самостоятелно всеки свой избор – да наложи някои ограничения на детето си (във връзка с времето за лягане, храненето и т. н.), но той не твърди, че детето има някакво морално задължение да се подчини, без да задава въпроси. Колкото по-бързо детето научи *причината* за „правилото“, толкова по-бързо то може да разбере защо като прави онова, което неговите родители му казват да прави, то ще е в негова полза. Разбира се, това не винаги е възможно, особено когато децата са много малки. Родителят, който не дава на детето да изяде кутия бонбони, прави това в полза на детето, което все още няма достатъчно разбиране или самоконтрол да служи на собствените си интереси. Но да бъде учено детето, че трябва да чувства морално задължение да спазва правила, които му се струват несправедливи, ненужни, безсмислени, глупави или дори вредни, само защото „авторитетът“ му казва да прави това, е равно на това на детето да бъде преподаван най-опасният урок, който може да съществува: че то е морално задължено да търпи несправедливи, ненужни, безсмислени, глупави, вредни неща, ако те са направени от „авторитет“.

За да избегнат предаването на суеверието, наречено „авторитет“, родителите не би трябвало да казват „защото аз казвам да направиш това“ като причина детето задължително да направи нещо. Родителите трябва да подчертаят, че има разумни причини за ограниченията, дори и детето

все още да не може да разбере тези причини. С други думи, оправданието на правилата не е това, че родителите имат правото насилствено да налагат на своите деца каквито си поискат правила, а че родителите (да се надяваме) имат толкова повече разбиране и познания от децата си, че родителите трябва да правят голяма част от избора на децата си вместо тях, докато те не станат компетентни, за да правят избор самостоятелно.

Дори по-важно е това как родителите контролират поведението на децата си към другите хора. Изключително важно е детето да се научи, че по принцип е нередно преднамерено да се вреди на друг човек (освен когато е необходимо, за да бъде защитен невинен човек). Но ако вместо този принцип родителите учат на „подчинявай ми се“ и след това нареждат на детето да не удря другите, то се научава на детско подчинение, но *не* и на морал. Ако детето се въздържа да не удря другите не защото разбира, че ако прави така това е нередно, а само защото са му казали да не го прави, то детето действа по същия начин, по който действа и един неморален робот, и не е научило нищо за това какво е да бъдеш човешко същество. Краткосрочният практически резултат може да изглежда по същия начин – т. е., детето се въздържа да удря другите – но научените уроци са много различни. Когато детето, което е учено просто да се подчинява, порасне и някой друг „авторитет“ му каже, че *трябва* да вреди на другите, то със сигурност ще го направи, защото е научено да прави това, което му се казва. От друга страна, детето, което е научено да уважава правата на другите и е научено на принципа на самопритежанието и неагресията, няма лесно да изостави тези принципи просто защото някой, който твърди, че е „авторитет“, му казва да направи това.

Децата се учат от примера. Ако детето вижда своите

родители да действат винаги като безпрекословно подчинени на управляващата класа, детето ще се научи да бъде роб. Ако обратното, родителите демонстрират в ежедневието си живот как човек да използва сърцето и ума си, детето ще се научи да постъпва по същия начин. Детето трябва да разбере, че негово задължение е не просто да спазва правилата за това да бъдеш добър човек, а и да открие за себе си какви са правилата за това да бъдеш добър човек. Критериите, по които „самопритежаващият се“ живее, все още могат да бъдат описани като „правила“, но ценното на такива „правила“ не идва от това, че някакъв „авторитет“ ги е издал, а защото индивидът вярва, че такива правила описват изконно морално поведение. С това не искам да кажа, че всички са съгласни по въпроса какво е морално, но въпреки това има широк консенсус по някои основни принципи. Но дори ако поведението на всеки човек е ръководено от неговото собствено несъвършено, непълно разбиране на това кое е правилно и кое е неправилно, общите резултати щяха да бъдат драстично по-добри в сравнение с авторитарната алтернатива, при която добри по принцип хора правят неща, за които *знаят*, че са нередни, защото се чувстват принудени да правят онова, което „авторитетът“ им казва да правят (както показват експериментите на Милграм).

Обаче, макар и много хора погрешно да приемат, че общество без централизиран, създаващ „правила“ авторитет би означавало „всеки за себе си“, груповото коопериране и договорите не изискват „авторитет“, и онези деца, които са прекарвали годините си на растеж, учейки се да взаимодействат с различни хора от всички възрасти на взаимно доброволна основа, вместо да се учат сляпо да вършат онова, което им се казва, са далеч по-добре подготвени да формират взаимоотношения и да обединяват усилия чрез дого-

варяне, компромиси и сътрудничество. Такова доброволно взаимодействие може да се осъществи между двама души или между два милиона души. Дори ограничената свобода, с която се ползват американците, демонстрира, че дори изключително сложни отрасли могат да се базират изцяло на доброволно участие и доброволно сътрудничество на всички заинтересовани. И историята също показва, че в момента, в който се използва метод на организация, основана на централизирано, насилствено управление, каквато се среща в т. нар. „планова икономика“, продуктивността се срива и се появяват бедност и робство. Обаче повечето деца все още се възпитават в авторитарна среда с твърдението, че това ще ги подготви по-добре за живота в реалния свят. Всъщност, това ги подготвя само за робство до края на живота.